

ERKAM BULTENİ

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
KADIN ÇALIŞMALARI UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZİ

Yıl: 1 Sayı: 1
Sonbahar 2009

Fotoğraf: © Zeynep Çetinkaya

1. Sayının Düzenleyicisi (Editör): Yrd.Doç.Dr. Zeynep ÇETİNKAYA

ÇOMÜ REKTÖRÜ PROF.DR. ALİ AKDEMİR'İN SUNUŞU

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, fakülte, yüksekokul, meslek yüksekokulu gibi meslek kazandırma, entelektüel eğitim sunma amaçlı yapılandırmaya odaklanmış olmanın yanı sıra, mikro temalı merkezleri oluşturmak konusuna da odaklanmaktadır.

Zira bölüm düzeyinde örgütlenmede eğitim vurgusu ağırlık kazanmakta, genel nitelikli araştırmalara odaklanmak söz konusu olmaktadır. Hâlbuki araştırma merkezleri merkezli yapılandırıldığında araştırma vurgusu öne çıkmakta, mikro temalı araştırmalar derinlikli olarak yapılabilmektedir.

ÇOMÜ'nün araştırma ve uygulama merkezlerine bakış politikası bu şekilde formüle edilmekte ve uygulanmaktadır.

Kadın Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi de bu bakış açısıyla yapılandırılmıştır.

Kadın sorunlarına duyarlı çalışmalar son yıllarda artmış olmasına karşın, yeterli düzeye gelememiştir. Kadın nüfusu, potansiyeli, ekonomik olarak, sosyal olarak ifade ettiği anlam gözönüne alındığında konuyla ilgili yoğun araştırmaların yapılması gerektiği yargısına kolaylıkla ulaşılabilir.

Üniversitemiz Rektörlüğü'ne bağlı olarak konumlandırılan **Kadın Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi**'nin Doç. Dr. Şükran YALÇIN ÖZDİLEK'in yönetiminde özelde Çanakkale'de kadın sorunlarına duyarlı araştırmaları ve etkinlikleri; genelde Türkiye'de, evrensel düzeyde de dünyada kadın sorunlarına duyarlı etkinlikleri, araştırmaları başarıyla yürütmelerini ümit etmekteyiz.

“Bülten” çalışması da bu konudaki ilk çalışma olması bakımından anlamlıdır.

Güçlü bir konumda olan Çanakkale Kadın STK'larıyla da anlamlı işbirliklerini gerçekleştirmeyi planlayan **Merkezimiz**'e başarılar diliyorum.

Prof. Dr. Ali AKDEMİR

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Rektörü

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
KADIN ÇALIŞMALARI UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZİ**Doç. Dr. Şükran Yalçın-Özdilek**
Merkez Müdürü

Kadın çalışmaları ilk bakışta, kadınları ezilmekten ve şiddetten kurtarmak için yapılan çalışmalar gibi algılanabilir. Kadınlar gerçekten ezilmiş midir? Günlük gazete haberlerini takip ettiğinizde, en çok izlenen Türk Filmlerini izlediğinizde, her gün işinize giderken toplumla yüz yüze geldiğinizde, işyerinizde işinizi yaptığınızda ya da evinizde çalıştığınızda, kısacası bir günlük yaşam diliminde cinsiyetinizi değiştirip aynı günü yaşadığınızda, belki bu soruya çarpıcı örneklerle birtakım cevaplar verebilirsiniz. Aslında yaşam mücadelesi içinde olan birey, çoğu kez cinsiyeti nedeniyle toplumda avantajlı mı yoksa dezavantajlı mı olduğunu sorgulamıyor bile. Cinsiyetimize bağlı davranışlarımızın bazen ne derece topluma hizmet ettiğinin bazen de ne derece tahrip edici olduğunun farkında bile değiliz. Cinsiyetimizi, cinsiyetimize ait tutum, davranış ve yeteneklerimizi ne derece tanıyoruz? Bu konuda ne kadar çalışmalar var? Birçok yazar, popüler anlamda kadın ve erkeği tanımlasalar da aslında çok daha fazla yazar, cinsiyet ile ilişkileri düzenlemek anlamında ilgilenmişlerdir. Akademik anlamda bu alanda yapılan birçok önemli çalışma bulunmakla beraber maalesef diğer bilim dallarında olduğu gibi bunlar da topluma ulaşmada yetersiz kalmaktadır.

Bir sohbet esnasında kadın çalışmaları dendiğinde cinsiyeti erkek olan bir akademisyenin

© Zeynep Çetinkaya

yüzündeki yarım gülümseme ile takdir edici konuşmalarının sebebini sadece bir kadın değil, pek tabii bir erkek de çok güzel analiz edebilir. İlginç olanı aynı tebessümü çoğu kadında da görebiliyor olmanız. Bunun bir açıklaması şu olabilir; toplumumuzda hâlâ kadının adsız olarak benimsenmiş olması. Adı olmayanın kaygısı da yoktur, kaybedecek bir şeyi de. Kaybedecek bir şeyi olmayan ve belli yetenekleri gelişmiş olan bireye fırsatlar veren bir yöneticinin alacağı başarı tesadüf değildir. Kadınlar, içinde yaşadığımız yüzyılda o kadar gelişmiştir ki birtakım haklarını aramak için artık ellerinde flamalarla sokaklarda gösteri yapmalarına gerek yok. Zira temkinli de olsa birçok akıllı yönetici kadına toplumda önemli roller yüklemekte çeşitli fırsatlar vermektedir. Cinsiyeti ne olursa olsun toplumun her bireyi eşsizdir ve her bir bireyin yetenekleri kendine özgüdür.

Gelişmiş bir toplum için cinsiyetlerin özel yeteneklerinden en üst oranda yararlanmak en akılcı yoldur. Bu nedenle cinsiyetle ilgili çalışmalar sadece cinsellikle sınırlı kalmamalı, insani boyutları araştırılmalıdır.

Üniversitelerde kurulan çeşitli birimler, bu konulardaki araştırmalara öncülük edebilir ve yapılan bilimsel çalışmaları topluma sunabilir ki Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Kadın Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi bunlardan biridir.

İçinde yaşadığımız toplumun gelişmişlik düzeyine katkıda bulunmak için toplumu bilim toplumu olarak düşünmek ve kadınların böyle bir toplumda mevcut ve olması gereken rollerini irdelemek; cinsiyet ayrımcılığına ait mevcut sorunları araştırmak, çözüm önerileri sunmak ve bu konu ile ilgili çalışmaları özendirme; ülkemizde ve dünyada cinsiyete, özellikle kadın çalışmalarına yönelik yapılan bilimsel çalışmaları topluma yayarak toplumsal cinsiyet bakış açısının genişlemesine katkıda bulunmak; genç kadınları fen ve teknoloji alanlarına

özendirmek ve böylece teknolojik tasarımların geliştirilmesine katkıda bulunmak; gelişmiş, üreten, kendiyile barışık, sağlıklı, huzurlu bir toplum olabilmek için cinsiyete özel yeteneklerden en fazla nasıl yararlanılabileceği üzerine araştırmaları teşvik etmek; bireylerin özellikle eğitim, sağlık, sosyal değerler, idari bilimler gibi konularda cinsiyete bağlı olarak yaşadıkları sorunlara karşı farkındalık düzeylerini geliştirmek ve çözümler üretebilme yeteneklerinin gelişmesine katkıda bulunmak, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Kadın Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi'nin misyonunu oluşturur.

Merkez, tüm bu görevlerini başta üniversitemiz olmak üzere ulusal ve uluslararası üniversite personeli, çeşitli sivil toplum kuruluşları ve toplumdaki ilgi grupları ile gerçekleştirmeyi planlamaktadır. Merkezin amaç ve hedeflerine ulaşması dileğiyle...

Doç. Dr. Şükran Yalçın ÖZDİLEK

Biz Kimiz?

Müdür: Doç. Dr. Şükran YALÇIN ÖZDİLEK (Eğitim Fakültesi, Biyoloji Eğitimi)

Müdür Yardımcıları

*Yrd. Doç. Dr. Elmaziye Temiz TÖRE (Eğitim Fakültesi, Eğitim Programları ve Öğretimi)

*Yrd. Doç. Dr. Zeynep ÇETİNKAYA (Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü)

*Yrd. Doç. Dr. Ferah ÖZKÖK (Turizm İşletmeciliği ve Otelciliği Yüksek Okulu, Seyahat İşletmeciliği)

Yönetim Kurulu

*Yrd.Doç.Dr. Şeniz ANBARLI BOZATAY (Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fak., Kamu Yönetimi)

*Yrd. Doç. Dr. Gülbu TANRIVERDİ (Çanakkale Sağlık Yüksekokulu, Hemşirelik)

*Yrd. Doç. Dr. Füsün ERDURAN (Ziraat Fakültesi)

*Yrd. Doç. Dr. Gülgün YAZICI (İlahiyat Fakültesi, İslam Tarihi ve Sanatları)

*Yrd. Doç. Dr. Ebru AKTAN (Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Eğitimi)

*Yrd. Doç. Dr. Halide OKUMUŞ (Çan Meslek Yüksekokulu, Seramik)

*Yrd. Doç. Dr. Sevil YALÇIN (Eğitim Fakültesi, Fen Bilgisi Eğitimi)

Merkezimizin Üstlendiği Görevler (Misyon)

* Kadının her alanda toplumsal yaşama katılımına ve statüsünü yükseltmesine destek vermek.

* Kadınların yaşadıkları sorunları araştırmak, çözüm önerileri sunmak ve bu konu ile ilgili çalışmaları özendirmek.

* Kadın sorunlarına karşı kamuoyunda ve üniversitede bir duyarlılık geliştirmek.

* Ülkemizde ve dünyada cinsiyete, özellikle de kadın çalışmalarına, yönelik yapılan bilimsel çalışmaları topluma yayarak toplumsal cinsiyet bakış açısının genişlemesine katkıda bulunmak

* Kadın merkezleri, kurumları ve grupları ile işbirliği yapmak.

* Kadınlara yönelik çeşitli yetişkin eğitimi programları düzenlemek.

Merkezimizin İleriye Yönelik Görüşü (Vizyon)

Ulusal ve uluslar arası alanda, toplumun cinsiyete bakış açısını geliştiren, toplumun bilim toplumu olmasına hizmet eden ve cinsiyete bağlı sorunların azalmasına katkıda bulunan nitelikli bir merkez olarak tanınmaktadır.

Değerlerimiz

Bilimsellik, eşitlik, evrensellik, toplumsal yararlılık, yenilikçilik, yaratıcılık, güvenilirlik, açık yüreklilik, paylaşımcılık, nezaket, sevgi merkezin başlıca önem verdiği değerlerdir.

Planlarımız

* Sivil Toplum Kuruluşları, Kamu Kurum ve Kuruluşları, Siyasi Parti temsilcileri ile tanıtım toplantısı.

* KAM Seminerler Dizisi:

“Genç Kadınlar ve Üreme Sağlığı”

“Mitolojide Kadın”

“Kadın ve Eğitim”

“Kadın ve Depresyon”

“Annelik”

“Kadın ve Yoksulluk”

“Kadın İstismarı”

“Menopoz”

* “Üniversitede Kadın Olmak” Konulu Panel Sergiler ve müzik dinletisi.

Cinsiyet Eşitsizliğine Genel bir Bakış

Dünyanın birçok ülkesinde kız öğrenciler fen bilimleri, matematik ya da mühendislik alanlarında kariyer yapmayı erkek öğrencilere göre daha az tercih etmektedirler. Buna bağlı olarak kız öğrenciler daha çok üniversitelerin fen bilimleri ve mühendislik kapsamı dışındaki bölümlerine yönelmekte ve lisans derecesi almaktadırlar. Bu durum birçok araştırmanın konusu olmuş ve kız öğrencilerin alanlardaki bu farklı dağılımının nedenleri araştırılarak eşitliği sağlama konusunda olası çözümler geliştirilmeye çalışılmıştır.

Sanıldığı aksine gelişmiş Batı ülkeleri de cinsiyetlerin belli alanlarda eşitsiz dağıldığı ülkeler arasındadır. Amerika Birleşik Devletleri (A.B.D.) bu durumu birçok ulusal raporunda belgelemiştir (National Science Board, 2002, 2008; National Science Foundation, 2000, 2003, 2007). Bu raporlarda kadınların hem eğitim hem de iş alanı olarak fen, mühendislik ve matematik alanlarındaki düzensiz dağılımına ve onlara karşı olan ayrımcı tutumlara dikkat çekilmektedir. Raporlarda kız öğrencilerin özellikle mühendislik ve bilgisayar alanlarında çok az sayıda olduklarına işaret edilmiştir (%20 ve %28, 2000-01 yılı verileri). Kız öğrencilerin özellikle psikoloji, biyoloji ve sosyal bilimlerde yoğunlaştıkları gözlenmiştir. Kayıtlara göre 2003 yılında A.B.D.'de lisans derecesine sahip psikologların yarıdan çoğu (%59) ve sosyolog/antropologların %68'i kadın iken, fizikçi/astronomların sadece %12'sini, mühendislerin ise %11'ini kadınlar oluşturmuştur. Avrupa ülkelerinde de kadınların araştırma alanlarından çok teknisyenlik mesleklerini tercih ettikleri, araştırmacı olarak ise tıbbi ve sosyal bilimlerde daha fazla yer aldıkları gözlemlenmiştir (Götzfried, 2004).

Cinsiyet Eşitsizliğinin Oluşum Süreci

Kız öğrencilerin fen, mühendislik ve matematik ile ilgili alanlardaki düzensiz dağılımı üniversiteye girişte ortaya çıkan bir olgu değildir; bu tablonun gerçekleşme süreci çok erken yaşlarda başlar.

© Zeynep Çetinkaya

A.B.D.'de kız öğrencilerin söz konusu alanlara karşı olan isteksizliğinin ilköğretim yıllarında baş gösterdiği ortaya konulmuştur. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla daha az bilimsel gözlem, alet kullanımı, deneysel etkinlik ve benzeri bilimsel faaliyetlerde buldukları, aile ve öğretmenlerin bunu "normal" görerek dolaylı olarak onayladıkları ve bu durumun kızların çok dar bir bilim anlayışına sahip olmalarına yol açtığı çeşitli araştırmalarla tespit edilmiştir (Kahle & Lakes, 1983; Peltz, 1990). Örneğin toplumdaki yaygın görüş kamyon, silah ve asker gibi oyuncakların erkek çocukları için, buna karşın süpürge, mutfak aletleri ve süslü bebek gibi oyuncakların kızlar için uygun olduğu yönündedir. Büyüklerin bu ve benzeri tutumları karşısında çocuk ve gençler "kız" ve "erkek" olmayı ve bu doğrultuda davranmayı öğrenmektedirler. Kahle and Lakes (1983)'in çalışması 13 yaş itibarıyla kız çocuklarının sadece %34'ünün elektrikli bir aleti ve %37'sinin mekanik bir aleti tamir etmeyi denediğini, erkek çocuklarında ise bu oranların %68 ve %79 olduğunu ortaya koymuştur. Peki toplumdaki cinsiyetçi tutumlar nasıl oluşmuş ve "normal" hale gelerek görünmezlik kazanmıştır? On sekizinci yüzyıldaki Birinci Dalga Feminist Hareketi ile birlikte kadınların "ikinci sınıf insan

olma durumu ile ilgili farklı kuramsal açıklamalar getirilmiştir. Araştırmalar erkek cinsiyetin kadın cinsiyetine üstünlük argümanlarının çok eski zamanlarda, Aristoteles ve Galen'in fikirleri ve İncil'deki yaratılış kıssaları ile birlikte ortaya çıktığını göstermektedir (Schiebinger,1989). Daha sonra, 19. yüzyılda gelişimi hız kazanan Batı bilimi içerisinde üstünlüğün biyolojik özelliklerden kaynaklandığı iddiaları yer almıştır (Schiebinger, 1989; Trecker, 2001; Weedon,2000).

Bu iddialar anatomi uzmanlarının erkek ve kadın iskeletleri karşılaştırarak aralarındaki farkların erkeklerin üstünlüğünü ispatlayan özellikler olduğu söylemlerini de içermiştir. Pelvis ve kafatası bölgeleri kriter olarak ele alınarak hiyerarşik sıralama yapılmış ve beyaz Avrupa erkekleri bu hiyerarşinin en başında yer almıştır. Trecker (2001)'e göre 19. yüzyıl evrimcileri kadının evriminin erkeğe göre daha alt basamaklarda durduğunu iddia etmiştir. bazı prestijli alanların maskülen alanlar olarak tanımlanmasına yol açmıştır.

Türkiye'de Cinsiyet Eşitsizliği

Avrupalı ve Amerikalı akranları gibi, Türkiye'deki kız öğrenciler de sayı olarak üniversitelerin mühendislik ve bilgisayar alanlarında en azdır. 2006-2007 yılında bilgisayar bilimlerinden mezun olan kız öğrencilerin oranı %24, mühendislik, üretim ve yapı olarak sınıflandırılan alandan mezun olan kız öğrencilerin oranı ise %25'tir (Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi [ÖSYM], 2008). Türk üniversitelerinde kızların çoğunluk olarak mezun oldukları alanlar sağlık (hemşirelik, ebelik), sosyal hizmetler, yaşam bilimleri, insani bilimler, sanat ve eğitimidir. Ancak Rosser (1997)'a göre Türkiye'de sosyo-ekonomik sınıf farkları en az cinsiyet kadar önemlidir ve bu nedenle Türkiye A.B.D.'ne göre daha fazla sayıda bilim kadını yetiştirebilmektedir. Bu argümanı destekler nitelikte istatistiksel çalışmalar profesör ünvanına sahip Türk bilim kadınlarının %28'lik oranla Avrupa'daki en yüksek kadın profesör oranını oluşturduklarını ortaya koymuştur (Healy, Özbilgin, & Aliefendioğlu, 2005; ÖSYM, 2008; Özbilgin & Healy, 2004).

Bu oran alanlara göre incelendiğinde ise mühendislik fakülteleri yine en alt sırada yer almaktadır.

Türk kadınının başarısı büyük ölçüde Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuyla birlikte benimsenen "modernleşme" ve "Batılılaşma" devlet politikaları ile gelmiştir. Ancak bu süreçte Türk toplumunda yer alan geleneksel cinsiyet rolleri (Gündüz-Hoşgör & Smits, 2008) ve 19. yüzyıl Batı bilim kültüründeki cinsiyetçi öğelerin sorgulanmaması başarının kısmi olmasına yol açmıştır. Yine aynı araştırmacılara göre başarı sağlayan Türk kadınları, orta veya yüksek sosyo-ekonomik aile düzeyine sahip küçük elit bir gruptan ibarettir. Buna göre, ekonomik yetersizlik ve toplumsal cinsiyetçi tutumlar özellikle Türkiye'nin kırsal bölgelerindeki kız çocuklarının önündeki iki büyük engeli oluşturmaktadır. Türkiye bağlamında iyi bir eğitim alabilme geleneksel olarak maskülen sayılan geliri yüksek ve prestijli bir meslek sahibi olma sürecinde en belirleyici faktör iken, iyi bir eğitim ise sosyo-ekonomik düzey ile doğru orantılıdır.

Kaynaklar

- Götzfried, A. (2004). *Women, science and technology: Measuring recent progress towards gender equality* (No. KS-NS-04-006): Eurostat.
- Gündüz-Hoşgör, A., & Smits, J. (2008). Variation in labor market participation of married women in Turkey. *Women's Studies International Forum*, 31, 104-117.
- Healy, G., Özbilgin, M., & Aliefendioğlu, H. (2005). Academic employment and gender: A Turkish challenge to vertical sex segregation. *European Journal of Industrial Relations*, 11(2), 247-264.
- Kahle, J. B., & Lakes, M. K. (1983). The myth of equality in science classrooms. *Journal of Research in Science Teaching*, 20(2), 131-140.
- National Science Board. (2002). *Science & engineering indicators - 2002* (No. NSB 02-01). Arlington, VA: Author.

- National Science Board. (2008). *Science and engineering indicators 2008* (No. NSB 08-01A). Arlington, VA: National Science Board.
- National Science Foundation. (2000). *Women, Minorities, and Persons With Disabilities in Science and Engineering: 2000* (No. NSF 00-327). Arlington, VA: National Science Foundation.
- National Science Foundation. (2003). *Gender differences in the careers of academic scientists and engineers: A literature review* (No. NSF 03-322). Arlington, VA: National Science Foundation, Division of Science Resource Statistics.
- National Science Foundation. (2007). *Women, minorities, and persons with disabilities in science and engineering: 2007* (No. NSF 07-315). Arlington, VA: National Science Foundation, Division of Science Resources Statistics.
- Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi. (2008). *2007-2008 öğretim yılı yükseköğretim istatistikleri kitabı*. Ankara, Turkey: Author.
- Özbilgin, M., & Healy, G. (2004). The gendered nature of career development of university professors: The case of Turkey. *Journal of Vocational Behavior*, 64, 358-371.
- Peltz, W. H. (1990). Can Girls + Science - Stereotypes = Success? *The Science Teacher*, 57(9), 44-49.
- Rosser, S. V. (1997). *Re-engineering female friendly science*. New York: Teachers College Press.
- Schiebinger, L. (1989). *The mind has no sex? - Women in the origins of modern science*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Trecker, J. L. (2001). Sex, science, and education. In M. Wyer, M. Barbercheck, D. Geisman, H. Örün-Öztürk & M. Wayne (Eds.), *Women, science, and technology: A reader in feminist science studies* (pp. 88-98). New York: Routledge.
- Weedon, C. (2000). *Feminism, theory and the politics of difference*. Malden, MA: Blackwell Publishers, Ins.

© Zeynep Çetinkaya

Anadili Ediniminde Annenin Rolü

Yrd.Doç.Dr. Zeynep ÇETİNKAYA
ÇOMÜ Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü

Duyguları, düşünceleri, izlenimleri, gereksinimleri aktarmaya ve anlamaya yarayan dil, insanoğlu için vazgeçilmez bir unsurdur. İletişim kurmak için dans eden arılardan, koku yayan karıncalardan, yüzme keselerini kullanan balıklardan farklı olarak insan, dil denen aracı kullanabilme yetisine sahiptir. Bu yeti, doğumdan ölüme kadar insanların hemen hemen bütün amaçlarına cevap verecek özelliğe sahiptir.

Dilin kullanımı, yetişkinlere bağımlılığın yoğun olduğu bebeklik döneminde başlar. Bebeklik ve çocukluk dönemi, anadili ediniminin yoğun olduğu dönemlerdir. Önceleri çevresindeki seslere karşı tepkiler veren bebek, zamanla kendisi ses çıkarmaya başlar. Agulamalarla başlayan bu deneyim, önce tek seslere, sonra hecelere ve sözcüklere, daha sonra da cümlelere dönüşür. Böylece çocuk, bir yandan sözcük dağarcığını hızla zenginleştirip kullanırken bir yandan da kendine anlatılanları hızla anlamaya başlar. Zamanla edindiği bu özellikten yararlanarak sohbetler eder, şarkılar söyler, oyunlar oynar, masallar dinler, öyküler anlatır.

Tabii ki bu doğal gelişimi etkileyen en önemli unsur ailedir. Doğduğu anda dili kullanabilme yetisine sahip olan çocuk, yaşadığı aileye ait dili, daha doğrusu anadilini edinmeye başlar. Ancak “anadili” ifadesinin “anne” sözcüğünden gelmesi boşuna değildir. Bu dilin ediniminde ailenin, çocukla etkileşiminden ötürü annenin etkisi oldukça fazladır. Aile içerisinde her birey, evin küçük ferdi olan bebekle ilgilenirse de anne ile bebek arasında özel onların paylaştığı durumlar söz konusudur.

Öncelikle anne, bebeği daha karnındayken onunla iletişime geçer. Bebeğin, anne karnındayken duyduğu sesler, onun dile ilişkin ilk deneyimlerini edinmesini sağlar. Çünkü

© Zeynep Çetinkaya

iletişim için gerekli olan işitme, bellek, zeka vb. özellikler, bu dönemde oluşmaya başlar. Anne ile bağından ötürü, anne sesini çabucak algılar. Sevgi ve şefkatin yoğun olduğu bu ses, insanın gereksinim duyduğu iletişimin bir başlangıcı olur.

Bebek ve anne arasındaki dile ilişkin bu yakın ilişki, doğumdan sonra da devam eder. Çünkü çocuk, büyürken de annesiyle diğer insanlara göre daha fazla iletişim içindedir. Böyle bir ortamda çocuk, annesinin dil özelliklerini kazanır ve buna bağlı olarak da anadilini geliştirir. Kişinin önce annesinden edindiği bu dil, ailesi ve sosyal çevresiyle daha da gelişir ve zenginleşir.

Çocuğun anadili edinimindeki etkin rolünden ötürü annenin daha bilinçli hareket etmesi önemlidir. Zira anne, ninnileriyle, öyküleriyle, masallarıyla, şarkılarıyla, sözleriyle çocuğun dil evrenini zenginleştirmektedir. Çocuğuyla ne kadar çok uyararla iletişime geçerse anadili ediniminin o kadar hızlı gerçekleşmesini ve gelişmesini sağlar.

Bir İnsan Hakları Sorunu Olarak Uluslararası Kadın Ticareti

Yrd.Doç.Dr.Şeniz ANBARLI BOZATAY
ÇOMÜ Biga İİBF Siyaset ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı

İnsan ticareti; bireyleri adeta köleliğe maruz bırakan küresel bir problem olarak, meta haline getirilen insanların seks ticaretinde, tarım ve hizmetler sektöründe çalışmaya zorlanmasından, hükümet otoritelerinin yasadışı suç süreçleriyle tahrip edilmesine kadar uzanan oldukça geniş bir alanda cereyan etmektedir. Uluslararası suç örgütlerinin küresel ölçekteki suç örüntülerinden biri kabul edilen insan ticaretinde dezavantajlı gruplar sayılan kadın kurbanlar, cinsel, fiziksel ve psikolojik şiddete maruz kalmaktalar ve bu ticaretin küreselleşmesiyle birlikte, her geçen gün artan sayıda özellikle cinsel istismarın odağına hedef gruplar olarak yerleştirilmektedirler.

Kadın ticareti, yol açtığı istismar biçimleriyle kadına yönelik şiddetin bir parçası kabul edilmelidir. BM Kadınlara Karşı Şiddetin Tasfiye Edilmesine Dair Bildiri'nin ilk maddesinde kadınlara karşı şiddet; "...ister kamusal isterse özel yaşamda meydana gelsin, kadınların fizyolojik, cinsel ve psikolojik acı veren veya verebilecek olan cinsiyete dayanan bir eylem veya bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma" biçiminde tanımlanmaktadır. Hükümetler uluslararası işbirliğine giderek, insan

hakları ihlallerine uğrayan insan ticareti kurbanlarının korunmasına yönelik önlemler konusunda çalışmalıdırlar. Yasal düzenlemeler kadar önemli bir konu da "insan değeri" nin yükseltilmesidir. Cinsel istismar, işgücü istismarı gibi, mağdurlarının çoğu kadın olan bu sorunun talep edicileri olduğu sürece her yıl binlerce insan, ya kendi ülkelerinde ya da yurt dışında insan ticareti mağduru olmaya devam edecektir. Dolayısıyla kadın istismarı konusunda alınacak önlemlerin bir bölümü, toplumsal farkındalık ve bilinç yaratılması ile ilgilidir. İnsan hakları perspektifi tüm grupların birlikte çalışmalarını gerektirir. Bu işbirliği, insan hakları grupları arasındaki stratejik ortaklığı da içermeli, kadın haklarını koruyucu sözleşmelerin getirdiği açılım göz önüne alınarak, ulusal cinsiyet politikalarına yansımaları sağlanmalıdır.

Konu ile ilgili, Anbarlı Bozatay tarafından, Uluslararası Davraz Kongresinde (Küresel Diyalog-24-27 Eylül 2009) sunulan bildiriye idc.sdu.edu.tr/tammetinler/goc/goc2.pdf adresinden ulaşılabilir.

© Zeynep Çetinkaya

Peygamberimizin Kadınlarla Diyalogu

Yrd. Doç. Dr. Gülgün YAZICI
ÇOMÜ, Fen-Edebiyat Fakültesi

Peygamberimizden bahsederken hepimiz, onu “sevgi peygamberi” olarak nitelendirir, “sevgili peygamberimiz” deriz. Onun adını anarken duyduğumuz heyecandan kalbimiz yerinden çıkmasını diye elimizi göğsümüze bastırırız. O peygamber, gönüllerimize sevgi peygamberi, sevgili peygamber ve ebedi sevgili olarak taht kurmuştur. Üstelik O, sadece bizim sevgilimiz, yani habîb-i ibâd (kulların sevgilisi) de değildir, O, aynı zamanda “habîbullah”tır, Allah’ın sevgilisidir.

Ona olan bu derin sevgimiz, ona duyduğumuz bu tükenmez özlemimiz bizlere ciltler dolusu kitaplar yazdırmış, uğrunda “en sevgili, ey sevgili” diye naatlar söyletmiş, bu naatların bestelenmesiyle muazzam bir dinî musiki hazinesi teşekkül etmiş, yine O’na dair her türlü yazılı levhayı süslemek üzere hat, tezhip, minyatür, ebru gibi süsleme sanatlarında pek çok şaheser vücuda getirilmiştir. Velhasıl kültür ve edebiyatımız O’na ve O’na olan sevgimize çok şey borçludur.

İşte bu kadar sevilen bir peygamberin neden ve nasıl bu kadar çok sevildiğinin ancak onun bizi ne kadar çok sevdiğinden hareketle idrak edilebileceğini düşünüyoruz. Bilindiği üzere kültürümüzde sevginin kaynağı olarak 99 güzel isminden biri de Vedûd olan Allah kabul edilir, Vedûd, seven ve sevilen anlamında iki yönlü bir isimdir. Tıpkı bunun gibi bizim peygamber sevgimizin kaynağı da peygamberin bizi sevmesidir. O, bizi, ümmetini çok sevdiği ve bütün hayatı boyunca bu sevgiyi söz ve davranışlarıyla yansıttığı içindir ki biz, O’nu severiz. Onun kadın-erkek, çocuk-yaşlı ayırmaksızın bütün insanlara hatta canlı-cansız bütün varlıklara yönelttiği sevgisinin tezahürlerini gördüğümüz içindir ki peygamber sevgimiz bu kadar kuvvetlidir.

Bütün varlıklara sevgiyle yaklaştığını bildiğimiz peygamberimiz hakkında en sağlıklı bilgileri Kur’an-ı Kerimde buluyoruz, o halde kadınlara yaklaşımını da Kur’an-ı Kerimden hareketle ortaya koymalıyız. Kur’an-ı Kerim’de kadın konusunun ele alındığı ayetleri 3 grupta değerlendirmek mümkündür:

1. Kadın ile erkeğin yaratılış, hak ve sorumluluklar açısından aralarında bir fark olmadığını vurgulayan ayetler

Kur’an müfredatında ilk inen surelerden itibaren dişi ve kadın sembelleri sıklıkla ve özellikle kullanılmıştır. Kur’an’da her şeyin çift yaratıldığına dair pek çok ayet vardır. İlk inen ayetlerde bu konuya yer verilmesi, üzerine yemin edilmesi, kadın konusuna önem verildiğini ve toplumdaki kadın problemine dikkat çekilmek istendiğini göstermektedir. Kur’an-ı Kerimdeki bu ayetler, kadın ve erkeğin yaratılış, hak ve sorumluluklar açısından aralarında bir fark olmadığını vurgular:

"Hiç kuşkusuz, iki eşi, erkeği ve dişi yaratılan O'dur." (Kur'an, 53: 45)

Demek ki insanlar erkek ve kadın olarak anlamlıdır, ikisi de faydalıdır ve gereklidir. Bu çiftlerden herhangi birisinin eksikliği, hem biyolojik hem de sosyolojik açıdan insan kavramını ortadan kaldırır. Kur’an-ı Kerim’in pek çok ayeti ile yaratılış itibarıyla aralarında fark bulunmayan kadın ve erkeğin ilim ve ibadet noktasında da beklentinin aynı olduğu vurgulanmış, bütün bu ayetlerle kadına değer verildiği gösterilmek istenmiştir:

Tefsirlerde peygamberimizin eşi Ümmü Seleme’nin Kur’anda hep erkeklere hitap edildiğini, kadınlara hitap edilmediğini söylemesi üzerine Ahzab suresi 35. ayetin indiği rivayet edilir. Bu ayet, muhteva itibarıyla Allah’ın katında kadın-erkek arasında sorumluluklar itibarıyla bir fark bulunmadığını ifade etmesi açısından önemli olduğu gibi, bir kadının isteğinin Allah ve peygamber tarafından dikkate alındığını göstermesi bakımından da dikkat çekicidir. Hem de Kur’an çalışmalarında ayetlerin inzal sebeplerinin üzerinde durulması icap ettiğinin de zarif bir hatırlatması olarak göz önünde tutulmalıdır:

"Allah şu kişiler için bir affediş ve büyük bir ödül hazırlamıştır: Müslüman erkekler, Müslüman kadınlar, mümin erkekler, mümin kadınlar, itaat eden erkekler, itaat eden kadınlar"

özü-sözü doğru erkekler, özü-sözü doğru kadınlar, sabreden erkekler, sabreden kadınlar, Allah korkusuyla ürperen erkekler, Allah korkusuyla ürperen kadınlar, sadaka veren erkekler, sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkekler, oruç tutan kadınlar, ırz ve iffetlerini koruyan erkekler, ırz ve iffetlerini koruyan kadınlar, Allah'ı çok anan erkekler, Allah'ı çok anan kadınlar." (Kur'an, 33:35)

2. Kadınlarla ilgili sorunların ele alındığı ayetler:

Kur'anda Nisa (Kadınlar) suresi, Meryem, Nur, Ahzab, Tahrim, Tekvir, Nahl, Mücadile gibi pek çok surede kadınlarla ilgili sorunlar ele alınmış, kadınlara kulak verilerek kadınların mağduriyeti ve mahrumiyeti giderilmeye çalışılmıştır. Örneğin,

a) **Tekvir** suresinde, kız çocuklarının diri diri toprağa gömülmesi eleştirilmiştir:

b) **Nahl** suresinde, kız çocuğu oldu diye suratını asan erkekler eleştirilmiştir:

c) **Mücadile** suresinde, kocası tarafından "annemin sırtı gibisin" denilerek dışlanan (zıhar) ve mağdur bırakılan kadının sorunu ele alınmış ve çözümlenmiştir. Burada peygamber, kadını dinleyen, sorununa kulak veren ve kadının lehine hüküm veren konumdadır; erkeği değil kadını haklı bulmuş, erkeği azarlamıştır:

d) Karı koca tartışmalarında ve kavgalarında dahi ilkel Arap toplumunun uygulamalarının hilafına, ailenin korunmasına yönelik olarak Kur'an, yeni bir açılım getirmiş, meta statüsündeki kadını muhatap statüsüne getirerek kadın lehine aşamalı olarak bir dizi çözüm önerisinde bulunmuştur:

Sadakatsizlik ve iffetsizliklerinden korktuğunuz kadınlara **önce öğüt verin, sonra onları yataklarında yalnız bırakın ve nihayet onları evden çıkarın!** Bunun üzerine size saygılı davranırlarsa artık onlar aleyhine başka bir yol aramayın. Allah çok yücedir, sınırsızca büyüktür. (Kur'an, 4:34–36)

Bu üç aşamalı öğüt bize gösteriyor ki uygulama başka türlüdür, maalesef dün olduğu gibi bugün de başka türlüdür. Erkeklerin kadınlara karşı haksız uygulamalarına dayanak gösterdikleri bu ayet dikkatlice incelenirse hiç de erkekleri haklı çıkaracak unsurlar içermediği görülecektir, ayette aile bütünlüğünü tehlikeye sokacak çok özel

şartlarda tamamen aileyi korumaya yönelik olarak tedbirler alınması öngörülmektedir.

3. Kadınların yüceltildiği ayetler:

Peygamber efendimizin kadınlarla diyalog konusundaki üstünlüğünü ortaya koyabilmemiz için mevcut literatüre müracaat etmemiz gerekli ve yeterli olacaktır. Tevrat ve İncil metinlerinde kadının gerek eş gerekse anne olmasının çok büyük bir izzet ve şerefle ele alınmaması dikkat çekicidir. Hatta insan olarak bile zikredilmediği, adının hiç anılmadığı söylenebilir. Daha açık bir şekilde söyleyecek olursak Kur'an'dan önceki kutsal metinlerde kadının eş olarak da anne olarak da özellikle sahiplenilip özellikle savunulduğunu, el üstünde tutulduğunu göremiyoruz. Öteki kutsal metinlerde, Tevrat ve İncil'de kadınlar kusurlu ve suçlu ortamlarda, en azından ikinci üçüncü planda ele alınırken Kur'an-ı Kerim'de ise onurlu, saygın, şikâyeti dinlenen, dikkate alınan, itibar edilen, kendisine yasal haklar tanınan, sosyal ve siyasal alanda eşit muamele gören bir varlık olarak ele alınır. Tabii ki Tevrat ve İncil'de de yer yer kadın duyarlılığı ve anne şefkati konuları işlenmektedir. Fakat bunlar bir bütün olarak, ya da bir mesaj olarak aktarılmış değildirler.

İncil metinlerinde Hazret-i İsa'nın annesi Meryem, yok denecek kadar az ve kısa olarak işlenmişken Kur'an'da müstakil bir sure olarak ele alınmıştır. Meryem suresinde tam bir sayfa boyunca bir kutlu doğum hadisesi olarak Hz. İsa'nın doğumu anlatılır (Kur'an, 19: 16–32). Ayrıca muhtelif ayetlerde Hz. Meryem, ırzını

© Zeynep Cetinkaya

korumuş, dosdoğru bir kadın olarak bütün kadınlardan üstün tutulmuştur (Kur'an, 3:42, 5:75, 21:91)

Başka bir örnek olarak, Tevrat'ta Hz. Musa'nın annesi ve yanındaki kadınlar çok az ele alınmışken Kur'an'da Kasas suresinde merhamet ve şefkat bağlamında detaylı olarak gündeme getirilmiştir (Kur'an, 28: 7–13). Yine Kur'anda ana-babaya saygı, ana vurgulardan biridir, onlara iyilik yapma gereğini işleyen, onlara hayır dua edilmesini öğütleyen ayetlerin yanı sıra, onlara “öf” bile dememe gereği dikkat çekicidir (Kur'an, 17:23).

İslam peygamberi Muhammed Mustafa (a.s.), Tahrim suresinde geçtiği üzere, kendi eşleriyle diyalog içinde tartışırken onlara Hz. Meryem ile Firavun'un karısı Hz. Asiye'yi örnek göstermiştir.

Kur'an-ı Kerim'in Neml suresinde Belkıs, lider bir kadın olarak övülmektedir, onun Hz. Süleyman'a tabi olması akıllı bir hareket olarak değerlendirilmiştir. Sonuçta bir kadın, bu surede akıl ve yönetim dairesi içinde kabul görmüştür (Kur'an 27: 29–34).

Yine Neml suresinde bir dişi karıncanın bile ne denli şefkatli olabileceğinin vurgulandığını görmekteyiz. Surede dişi bir karıncaya rol verilmiştir. Bu dişi karınca kendi toplumunun Süleyman'ın ordusunun ayakları altında ezilmemesi için uyarıda bulunmakta, dolayısıyla kurtarıcı ve koruyucu kimliğiyle zikredilmektedir. Böylece Arap toplumunda zayıf görülen ve horlanan kadının tam da bu dişi varlık, zayıf varlık kimliğiyle ne kadar büyük fonksiyonlar icra ettiği toplumda ne kadar büyük roller oynayabildiği ifade edilmiştir (Kur'an 27: 16-19).

Bunun karşıtı olarak tıpkı Hz. Nuh ile Hz. Lût'un karısı gibi Ebu Leheb ile birlikte onun karısı da, bir varlık olarak, suç ortağı olarak muhatap alınmış ve Kur'an'da zikredilmiştir:

Nur suresinde, saygın kadınlara zina iftirasının ne kadar ağır olduğu, Hz. Aişe'ye iftira hadisesinde kadının korunması, dört şahit istenmesi, Peygamberimizin bu hadisede ashabına sitem ederek onlara“Neden o yapmaz demediniz de, kadın değil mi, belli mi olur” dediniz şeklinde çıkışması da çok dikkat çekicidir. Burada da kadınlara yaklaşım hususunda kadını koruma ve kayırma,

kadından taraf olma duruşu vardır. O dönemde bir kadının böyle bir iftiraya maruz kalması halinde sorgusuz sualsiz anında suçlanarak linç edilmesi işten bile değilken sevgili peygamberimiz, yine bir sevgi ve merhamet tezahürü olarak konuya teenni ile yaklaşmış, her iki taraf ile de konuşarak gerçeği aramış, hüsn-i zanda bulunmuş, gerek Hz. Aişe'ye gerekse onu kervana ulaştıran şahsa kötü söz ve muamelede bulunmayarak 21. yüzyıl için bile çok medeni bir tavır sergilemiştir:

Sonuç:

Kur'an'da âlemlere rahmet olarak gönderildiği buyrulan Hz. Peygamber, insanlık için ahlakı ile örnektir. Hz. Peygamber 622'de Mekke'den Medine'ye hicret emri geldikten sonra kendi yasalarıyla aşikâre bir cemiyet önderi olmuş, cemiyet kurmuştur. Kurduğu bu cemiyette kadın, erkek bütün Müslümanların eşit hak ve sorumluluklarla yaşadıklarını müşahede etmekteyiz. Kur'an-ı Kerimde kadından bahseden bütün ayetler ve bu ayetlerin uygulayıcısı olan peygamberimizin hayatı bize gösteriyor ki peygamberimizin kadınlarla diyalogu insan sevgisi temeline dayanmakta, hak ve adalet ölçüleri ile de icrasını bulmaktadır. Hz. Peygamber, kadın ve erkek ayrımı yapmadan toplumun her ferdiyle ilgilenmiş, ne kimsenin cinsiyet ve sosyal konumları dolayısıyla öne çıkmasına ne de mağdur olmasına izin vermiştir.

ULUSLAR ARASI MULTİ DİSİPLİNER KADIN KONGRESİ'NİN ARDINDAN

Yrd. Doç. Dr. Füsun ERDURAN
ÇOMU Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü

İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi tarafından organizasyonu yapılan “Uluslar Arası Multi Disipliner Kadın Kongresi”, Fen Edebiyat Fakültesinde 13-16 Ekim 2009 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Kongreye ülkemizden ve yurt dışından farklı gruplardan, kuruluşlardan ve Üniversitelerden çok yoğun katılım olmuştur. Çok farklı konuların geniş bir yelpazede işleniyor olması ve farklı bölgelerden kadına yönelik ve aynı zamanda toplumsal konuların tartışılması kongreyi oldukça çekici kılmıştır. Kongrede, sosyal bilimler, fen bilimleri, eğitim, edebiyat, din ve felsefe, feminizm, hukuk, İstatistik, bilim ve teknoloji, Avrupa Birliği, cinsellik, denizcilik, göç, sanat-kültür, sağlık, siyaset, tarih konularında kadına yönelik çarpıcı toplam 638 çalışma, 14 oturumda, 18 ayrı salonda, sunulmuş ve tartışılmıştır. Davetli katılımcılar tarafından “Kadınların Güçlenmesinde Kamu Politikalarının Etkisi”, “Akademik Kadın Çalışmaları” ve “Kadınların Güçlenmesinde Kadın Örgütleri” konularında çağrılı bildiriler sunulmuştur. Farklı panelistlerin katılımı ile gerçekleştirilen 7 panelin konuları ise şöyle sıralanabilir: “Diyabet İşleri Başkanlığının Kadın ve Aileye Yönelik Çalışmaları”, “Çalışan Kadın Olmak”, “Kapitalizm, Ataerkillik ve Kadın Emegi: Türkiye Örneği”, “Kadın ve Göç”, “Workshop: Exploring Our Many Selves”, “Fiziksel Engellilik ve Kadın”, “Kadına Yönelik Şiddet Konusunda Eskişehir İli’nde Belediyelerin Kadın Danışma Merkezleri ve Kadın Sığınma Evlerinin Görev Yetki Sorumlulukları ve Sorunları”.

Kongrenin en güzel yanlarından biri, bu kadar geniş bakış açısı içinde kadın çalışmaları yapılmış olması yanı sıra, kadınların çalışmaları sırasında yaşadıklarını, farklı meslek dallarında kadının yerinin tarihsel süreçle yapıldığı araştırmalara ve araştırmacılara birebir ulaşma imkanının olmasıydı. Ülkemizin farklı bölgelerinde farklı yaşam ortamlarında kadının rolünün, üretime katkısının ve yaşadıklarının sorgulanması ve bilimsel bir çerçeve ile incelenmesi gelecekte yapılacak her türlü çalışmaya ışık tutacaktır. Aynı zamanda hem kadın

hem erkek araştırmacıların kadın konusunda böylesine yoğun çalışıyor olması ileriye yönelik olarak sevindiricidir.

Kongrede, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi öğretim üyesi olarak “Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Terzioğlu Yerleşkesinde Çalışan Kadınların Rekreatif Eğilim ve Taleplerinin Belirlenmesi” başlıklı bildiri sundum. Bildiride, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Terzioğlu Yerleşkesi örneğinde üniversitede çalışan kadın personelin rekreatif aktivitelerine katılma olanakları, mevcut alanların sorunları ve hem Çanakkale kentinde, hem de Üniversite yerleşkesinde hangi rekreatif aktivitelerine yer verilmesini istediklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Yapılan çalışmaya göre öğretim üyelerinin %85’i, diğer akademik personelin %93’ü, idari personelin %78’i, araştırma görevlilerinin %75’i yeterli rekreatif faaliyet yapamadıklarını belirtmişlerdir. Örneklem grup tarafından mevcut rekreatif alanlarının miktar ve nitelik olarak yetersiz olduğu belirtilmiştir. Üniversite yerleşkesinde birinci öncelikle yer almasını istedikleri aktiviteler ise; çok amaçlı sanat-kültür merkezi, açık alan oturma-dinlenme yerleri, komplike spor tesisleri, yüzme havuzu, alışveriş merkezi dir. Günümüz yaşam şartlarında hem iş hem de çalışma hayatında önemli sorumlulukları olan kadınların kaybettikleri enerjilerini yeniden kazanıp sağlıklı bir yaşam sürebilmeleri için önemi yadsınamayan rekreatif aktivitelerinin ne kadar önemli olduğu sunum sonrasında katılımcılar ile de tartışılmıştır. Modern kadının günlük yaşantısında eğlenme, dinlenme ve sportif faaliyetlere katılma ihtiyaçlarının karşılanması ve katılımlarının kolaylaştırılması, organizasyonlar yapılması ve nitelikli alanlar planlanması ile gerçekleşecektir. Üniversite yerleşkelerinde bu yönde çalışmalar yapılması, çalışan kadın personelin rekreatif zaman ayırabilmesini kolaylaştıracaktır.

EKAM BÜLTENİ

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
KADIN ÇALIŞMALARI UYGULAMA VE ARAŞTIRMA MERKEZİ

Fotoğraf: © Zeynep Çetinkaya

İletişim Bilgileri:

Adres:

1. ÇOMÜ Kadın Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (İbrahim Bodur Girişimcilik Uygulama ve Araştırma Merkezi Binası) Kültür Evi (Eski Rektörlük Binası) 17100 Çanakkale/Türkiye Santral: 0 286 2129305-2141423

2. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Anafartalar Yerleşkesi, Eğitim Fakültesi.

Telefon: 0286 - 217 13 03 / 3152 / 3025 / 3182

Belgegeçer: 0286 - 212 07 51

E-Posta: kam@comu.edu.tr

Genel Ağ Adresi: <http://kam.comu.edu.tr/>

